

نگاره‌ها و نشان‌واره‌های گرافیکی در ایران باستان

دکتر فاروق صفی زاده

نشر مهرنوروز

۱۳۹۴

سرشناسه: صفی‌زاده، فاروق، ۱۳۴۶ -
 عنوان و نام پدیدآور: نگاره‌ها و نشان‌واره‌های گرافیکی در ایران باستان/فاروق صفی‌زاده.
 مشخصات نشر: تهران: مهر نوروز، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۳۲-۲-۶
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: نشانه نوشته‌ها — ایران
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۲/Z۲۵۰ ص ۵/ن
 رده بندی دیویی: ۶۸۶/۲۲۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۶۵۶۴۲
 تاریخ درخواست: ۱۳۹۲/۰۳/۰۷
 تاریخ پاسخگویی: ۱۳۹۲/۰۳/۱۱
 کد پیگیری: ۳۱۶۴۹۷۵

نشان مهر

عنوان: نگاره‌ها و نشان‌واره‌های گرافیکی
 ایران باستان
 تألیف: دکتر فاروق صفی‌زاده
 ویرایش: رضا کاظمی
 طراحی جلد: بهنام زنگی
 صفحه‌آرایی: ساباگرافیک
 چاپ اول: ۱۳۹۴
 شمارگان: ۳۰۰ جلد
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۳۲-۲-۶
 قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر برای مولف محفوظ است.

تلفن: ۸۸۵۱۳۹۰۶

دورنگار: ۸۸۵۱۱۸۰۷

www.mehrenorouz.com

www.mnbook.ir

پیشگفتار

نقاشی و هنر گرافیک در ایران از دوران‌های تاریخی و پیش از تاریخ تاکنون کاربرد فراوانی داشته است. دارای قدمت بسیار طولانی می‌باشد. انسان‌های نخستین بر روی غارها و اشکفت‌ها نقاشی را خلق کرده‌اند که امروز پس از گذشت هزاران سال انسان را به شگفتی واداشته دارد و هنر انسان‌های نخستین را نشان می‌دهد و با پیدایش نخستین آیین‌ها و ریزها در میان بشر این هنر به هنر دینی آمیخته می‌شود و نخستین مهرابه‌ها و درگاه‌ها را می‌توان دید که با این هنر آمیزه گشته است. جالب است بدانیم که واژه‌ی «سماری» از مهر آذین ایرانی گرفته شده که بر می‌گردد به آیین مهر یا میترائیسم که نخستین آیین توحیدی در جهان می‌باشد.

ایران زمین سرزمینی با پیشینه‌ی بسیار بالاست که حتی بر اساس نظریه‌ی پروفیسور مارسل ات که پژوهش‌های خود را بر روی غارهای ماقبل تاریخ چند استان ایران انجام داده است بر این عقیده می‌باشد که: خاستگاه نخستین جوامع انسانی در ایران بوده است و هنر گرافیک و نقاشی هم یکی از نخستین هنرهای بشری می‌باشد که در ایران قدمتی صد هزار ساله دارد.

در این اثر نگاره‌های گرافیکی در طول تاریخ و دوران های پیش از تاریخ نیز مورد بررسی علمی قرار گرفته است که امیدوارم مورد پسند ایرانیان فرهیخته و همه‌ی اندیشمندان جهان قرار گیرد.

تهران - بهمن ماه ۱۳۹۲ خورشیدی

دکتر فاروق صفی زاده

www.ketab.ir

فهرست

۱۳	کهن‌ترین نگاره‌های باستانی جهان؛ نماد آریایی
۱۷	آهو (به چینی لو، به ژاپنی شیکا)
۱۸	آذرخش
۲۰	آب
۲۷	آتر: آتش
۲۲	آب خوری دسته دار
۳۳	آرتمیس
۳۳	آینه
۳۴	اناهید: مادر آریایی‌نا آلوده: آبهای نیرومندبی آرایش
۳۵	آمِشه سپنته‌ها (اشهار پندان: حُران و دختران خدا)
۳۶	انگیره مینو (اهریمن)
۳۶	ایشمه
۳۶	اژدی دهاکه (دهاک = ضحاک)
۳۷	اوشیدر ماه
۳۸	اسب
۴۲	ایشتر
۴۲	ا آ:
۴۳	اوشیدر منجی
۴۴	ابریق [Ewer] پاکي
۴۶	اعداد
۶۶	افسار
۶۶	باکره / بکارت
۶۷	برسم:
۶۸	بیر
۷۰	بره
۷۱	بز
۷۱	اسکاندیناویایی و توتنی:
۷۱	بز کوهی
۷۲	برج
۷۲	پارسی
۷۳	مهر پویا یا پیک خورشید

۷۳	پدر یا پیر
۷۴	پیه سوز
۷۴	پرنده
۷۴	پر
۷۵	پرچم
۷۶	تازیانه
۷۶	تیشتر و دیو خشکسالی
۷۷	تاج
۷۸	تاج
۸۰	تاج ذهبی
۸۱	تاج ملوک (گیاه)
۸۱	تاج خروس
۸۱	تاج گل
۸۲	تخت
۸۳	جنگلی یا سرباز
۸۴	جام
۸۴	جغد
۸۵	حلقه
۸۷	خروس
۹۱	خورشید
۹۵	خاک انداز آتش هم زنی
۹۶	خفافش
۹۷	چنگ نشان پله ی چهارم مهری
۹۷	چلیپا - صلیب شکسته: کهن ترین
۱۰۷	چراغ هفت شعله
۱۰۷	چرخ
۱۰۹	چرخ
۱۱۱	چرخ دعا
۱۱۱	داس
۱۱۱	دلفین
۱۱۱	دوستکامی
۱۱۲	دایره
۱۱۸	دیو
۱۲۱	درخت

۱۳۲	 دایره زنگی
۱۳۲	 درخت کریسمس
۱۳۳	 رَپِثوین: سرور گرمای نیم روز
۱۳۳	 ردا
۱۳۳	 ریش
۱۳۴	 زنجیره ی خمپا
۱۳۵	 زاغ
۱۳۶	 زن
۱۳۷	 زیگورات
۱۳۷	 سگ
۱۴۳	 سین: ایزد ما
۱۴۳	 ستاره
۱۴۷	 سَوَ شینت (سوشیانس)
۱۴۸	 سایه
۱۴۹	 سرو
۱۴۹	 سرو آزاد
۱۴۹	 ستاره ی (گل)
۱۵۰	 ستاره ی دریایی
۱۵۰	 ستاره ی دنباله دار
۱۵۱	 ستاره ی پنج پر
۱۵۲	 سنگ آبی
۱۵۲	 سنگ
۱۵۵	 سنگ آسیا
۱۵۶	 سنگ بادبُر
۱۵۶	 شاه
۱۵۶	 شاهین
۱۶۰	 شیر:
۱۶۸	 شمع
۱۶۸	 شمع عید فصح
۱۶۹	 شاخ گوزن
۱۶۹	 صخره
۱۶۹	 تاووس
۱۷۳	 عسل
۱۷۳	 عقاب

۱۷۴		عصا
۱۷۵		عصای سلطنتی
۱۷۶		عصای هرمسی
۱۷۷		غل و زنجیر
۱۸۰		غار
۱۸۱		نماد فروهر یا شاهین
۱۰۴		قو
۱۰۵		ققنس
۱۰۶		قوچ
۱۸۹		قرص بالدار
۱۹۰		کلاه خود
۱۹۰		کلاه پستی
۱۹۰		کلاه فیکم
۱۹۰		کمان و پیکان و خنجر
۱۹۰		کبوتر
۱۹۰		کرکس
۱۹۱		کلاغ
۱۹۳		کلاغ سیاه (غراب)
۱۹۳		کره
۱۹۴		کوه:
۱۹۷		کاج
۱۹۸		گاو
۱۹۸		گراز
۱۹۹		گاو نر
۲۰۵		گرگ
۲۰۶		گردونه
۲۰۷		گاو ماده
۲۰۷		مهر گیاه
۲۰۸		مروارید
۲۰۸		مردوک = مردوخ
۲۰۸		ماه
۲۱۴		مثلث
۲۱۶		ماهی
۲۲۰		مار آتش دم

۲۲۰	 مار
۲۳۶	 مادر باکره / بکرزایی
۲۳۷	 مادر/مادر کبیر/ایزد بانوی مادر
۲۳۹	 مشعل
۲۳۹	 نامزد یا پوشیده (عروس)
۲۴۰	 نیمتاج
۲۴۰	 نیلوفر
۲۴۳	 نماد حلزونی
۲۴۴	 نیلوفر آبی
۲۴۸	 نیزه
۲۴۸	 وِیو (وای)
۲۴۸	 وِرِئِرْغَنَه (بهرام) پیروزی
۲۴۹	 هستیا
۲۴۹	 هاله
۲۵۰	 هاله‌ی مقدس
۲۵۱	 هاله، یا هاله تقدس
۲۵۳	 هلال
۲۵۴	 هیولا
۲۵۵	 هلو
۲۵۶	 هَؤْمَه (گیاه و خدا)
۲۵۶	 یَمَه (جم)